

اندیشمندی آزاده و دور از تظاهر

سید ضیاء هاشمی
رئیس جامعه صنعتی تهیه‌کنندگان

دکتر عماد افروغ از معدود انسان‌های وارسته یا به قول امروزی‌ها آدم حسابی‌های زمانه ما بود و نسبتش با مسائل را حقوق مردم و عدالت تعیین می‌کرد. در نقد حکمرانی و یادآوری مسئولیت‌مدیران همواره منتقدی دلسوز، آگاه و زمان‌شناس بود.

در نخستین دیدار در کمیسیون فرهنگی مجلس هفتم او را مردی بدون تعارف، صریح و صاحب‌نظر در حوزه فرهنگ شناختم. در واقع از استانداردهای دوگانه، فقدان سیاست‌های شفاف، اعمال سلیقه نایجا و عدم حاکمیت قانون در حوزه فرهنگ گله داشت و همواره آن را به‌عنوان مطالبه جدی از دولت پیگیری می‌کرد. در عین توجه به همه سلاقی، پیرو سینمای دارای اندیشه و فکر بود و به‌عنوان یک منتقد فرهنگی-اجتماعی بر این باور بود که مدیران به‌دنبال فیلم‌های نازل، سطحی و در یک کلام بی‌دردسر هستند؛ مدیران فرهنگی را عافیت طلب و مصلحت‌گرا می‌دانست که بافعال، حوزه فرهنگ و خاصه سینما را از جریان‌سازی و تأثیر اجتماعی خالی کرده‌اند.

در دوره‌ای به‌عنوان عضو هیأت انتخاب جشنواره فیلم فجر در کنارشان فراوان آموختم؛ به‌ابعاد مختلف سینما به‌عنوان یک کارشناس کاملاً مسلط بود و از منظر جامعه‌شناسانه فیلم‌های رسیده را دقیق و موشکافانه نقد می‌کرد و کاملاً بر تأثیر آنها بر جامعه اشراف داشت. تا آن تاریخ ویژگی‌های مردی چنین آزاده در بیان و آگاه در موضوع و مسائل را فقط در زنده‌یاد سیف‌الله داد دیده بودم و آن روزها دکتر افروغ با هیجان ناشی از فهم و درایتش از فیلم‌ها و سینمای ایران می‌گفت.

او در نقد درون‌گفتمانی انقلاب اسلامی چنان رسا، شجاعانه و مستدل ورود می‌کرد که هیچ انسان آزاد‌آدمی بر انصاف و نیت خیر خواهانه‌اش لحظه‌ای تردید نمی‌کرد. دکتر افروغ اندیشمندی آزاده و مصلح اجتماعی زمانه‌ای بود که تظاهر، سیاست‌ورزی، نگاه جناحی و حزبی و باندبازی رونق بازار مکاره‌اش بود. او دردمندانه نظام مسائل حکمرانی را رصد و آگاهانه و از سر خیرخواهی، بدون تعارف و ملاحظاتی تشریفاتی بیان می‌کرد. او مصلح اجتماعی مصلحت‌ناپذیری بود که هیچگاه بر سر حقوق مردم و تکالیف حکمران در برقراری عدالت، رفع فساد و فقر و تبعیض، اصلاح ساختار حکمرانی به نفع حاکمیت اراده و قدرت مردم معامله نکرد. توجه و پیاده‌سازی اندیشه و دیدگاه‌ها و نقدهای ساختاری دکتر افروغ در حوزه فرهنگ و هنر، حلقه مفقوده حکمرانی فرهنگی امروز کشور ماست.

رئیس‌انسی دیگر

در این کتاب اندیشه و تأملات نویسنده درباره مباحث اجتماعی و سیاسی امروز در ۳ بخش تدوین شده است. بخش اول عمدتاً معطوف به مباحث فکری اندیشه‌ای و به‌طور خاص فلسفه سیاسی است. برخی از عناوین این بخش به این شرح است: «روش‌شناسی علوم اجتماعی»، «وضعیت تفکر در ایران»، «نسبت فلسفه و نظر به سیاسی»، «درآمدی بر فلسفه سیاسی اسلام»، «شاخص‌های توسعه سیاسی». مباحث بخش دوم ناظر به بحران‌ها، چالش‌ها و مناقشات فرهنگی است. بخش سوم درباره موضوع انقلاب اسلامی و چالش‌های فرهنگی است. «محدوده دخالت دولت در امور دینی» از مهم‌ترین قسمت‌های بخش پایانی است.

هویت ایرانی و حقوق فرهنگی

عمده‌ترین فصول کتاب «هویت ایرانی و حقوق فرهنگی»، «بحث‌هایی پیرامون فرهنگ و سیاست»، «جوان و هویت»، «مبانی تبادل فرهنگی و مدیریت فرهنگی و چالش‌های فرهنگی» به‌علاوه آسیب‌شناسی فرهنگی است. افروغ درباره کتاب «هویت ایرانی و حقوق فرهنگی» می‌گوید: این کتاب حاصل تحقیقات چند ساله است و هنوز هم معتقدم این تحقیق ادامه دارد و من آن را ناتمام فرض نکردم. این کتاب دو بحث اصلی دارد: یکی «هویت ایرانی» و دوم «حقوق فرهنگی». مفهوم «هویت تاریخی» یک جامعه و عناصر مقوم آن در طول تاریخ، مورد بحث است.

گفت‌وگو

امیدواریم که مسئولان پیرومروم افروغ باشند

محمدرضا باهنر، نایب‌رئیس مجلس هفتم از منش و شخصیت سیاسی مرحوم عماد افروغ می‌گوید

واژمون آن سربلند بیرون آمد، همین آزادگی بود. شاید بتوان گفت صراحت لهجه و بی‌بروایی از گفت‌وگو و نقد دیگر ویژگی‌های افروغ بود. این روحیه از کجا می‌آمد و چقدر امروز در کشور به آن نیاز داریم؟

برای ایشان از نمایندگی مجلس و هر مسئله دیگر، مهم‌تر ایستادن روی اصول خود بود. فردی که سال‌ها برای به‌دست آوردن موقعیت دانشگاهی تلاش می‌کند و پشتوانه برجسته علمی دارد شاید حتی اگر رئیس‌جمهور شود نیز حاضر نباشد به این پشتوانه پشت پا بزند. اما آقای افروغ به دلیل پافشاری بر مواضع بحق خود حتی حاضر شد تا مرحله اخراج و پاکسازی از دانشگاه نیز پیش برود. در سوی مقابل نیز آغوش مرحوم افروغ همواره برای گفت‌وگو و تبادل دیدگاه باز بود و این دقیقاً همان روحیه‌ای است که امروز در کشور به آن نیاز داریم.

مرحوم افروغ پشتوانه علمی و جامعه‌شناختی قدرتمندی هم داشت. این پشتوانه چه تأثیری در کنش‌های سیاسی و اجتماعی او به جای گذاشت؟

مسائل حکمرانی مطلوب نیاز به دیدگاه‌های کلان منسجم و غیرزله‌ای دارد. یعنی وقتی می‌خواهیم حکمرانی مطلوب را تعریف کنیم اجزای آن باید مستند، قدرتمند و در چارچوب منسجم علمی باشد. نمی‌توان با تفکرات باری به هر جهت و زیگزاگی نگاه درست و دقیق به مسائل سیاسی و اجتماعی کشور داشت. ما در رفتار دکتر افروغ این انسجام فکری و علمی را می‌دیدیم که یکی از دلایل آن پشتوانه علمی و قدرتمند جامعه‌شناختی او بود. او همچنین جدیت کم‌نظیری در پیگیری مسائل و ارائه راهکارهای دقیق داشت. از این جهت امیدواریم که مسئولان پیرو مرحوم افروغ باشند.

شاید کمتر شخصیت سیاسی در کشور بتوان یافت که مورد وثوق همه طیف‌ها باشد و فراتر از کشمکش‌های حزبی قرار بگیرد. عماد افروغ اما به‌گواه شخصیت‌های سیاسی چنین جایگاهی داشت و نه فقط در عالم سیاست بلکه در فضای دانشگاهی نیز از اعتبار و پشتوانه قدرتمندی برخوردار بود؛ موضوعی که محمدرضا باهنر، نماینده ادوار مجلس و دبیر کل جامعه اسلامی مهندسين نیز بر آن تأکید دارد. باهنر در خلال گفت‌وگو با همشهری از ویژگی‌های کم‌نظیر مرحوم افروغ سخن می‌گوید که امروز در کشور به آنها نیاز داریم؛ از اینکه او دندان قدرت‌طلبی را کاملاً کنده بود و برای ماندن بر سر اصول خود حاضر بود به هر جایگاهی پشت پا بزند.

می‌گیرند نخستین فکر و تلاش‌شان در این مسیر است که چطور صندلی قدرت را برای خود حفظ کنند. این نقد به من و خیلی از مسئولان وارد است. اما ایشان یک نوع آزادگی داشت و دندان قدرت‌طلبی و تکیه بر صندلی مسئولیت را کاملاً کنده بود. بر این مبنای راحتی می‌توانست موضع‌گیری کند و حرف‌های خود را صریح و بی‌پروا در عرصه عمومی مطرح می‌کرد. البته جناب دکتر افروغ مشخصه‌های بسیاری داشت و کسانی که با ایشان رفت‌وآمد بیشتری داشتند حتماً می‌توانند ویژگی‌های برجسته دیگر ایشان را نیز بیان کنند. اما من روشن‌ترین وجه فکری ایشان را که شخصاً دیدم

به نظر می‌رسد مرحوم افروغ به‌عنوان شخصیتی دانشگاهی و سیاسی مورد وثوق همه طیف‌های سیاسی کشور بود. چه ویژگی شخصیتی وی، چنین جایگاهی به مرحوم افروغ داد؟

متأسفانه خیلی وقت‌ها جریانات چپ و راست در کشور مواضع زله‌ای و در حال تغییر دارند. جریان‌های موسوم به اصلاح‌طلب و اصولگرا هر دو گاهی مانیفست و تفکرات استاندارد خود را به‌دلیل برخی مسائل زودگذر دور می‌زنند یا کمرنگ می‌کنند. بر این مبنای جناب دکتر افروغ قابل‌گنجایش در هیچ‌یک از این جریانات سیاسی نبود. ایشان تفکراتی به‌معنای واقعی آزادمنشانه داشت و بر افکار خود پافشاری جدی می‌کرد. من شخصاً شاهد بودم که در برهه‌ای ایشان حاضر بود حتی از موقعیت دانشگاهی خود کناره‌گیری بکند، اما بر حرف و موضع خود پافشاری داشت. متأسفانه چنین موارد و شخصیت‌هایی در کشور نادر و بسیار کم‌نظیر است.

شما در مجلس هفتم از نزدیک با مرحوم افروغ کار کردید. کدام وجه فکری، او را از دیگر نماینده‌ها متمایز می‌کرد؟

آقای افروغ با اصرار بسیار حاضر به نامزدی برای مجلس هفتم شد و پس از پایان دوره نیز با وجود درخواست‌ها از سیاست و قدرت کناره گرفت. در حالی که بسیاری از افراد زمانی که مسئولیت

